

4

- اعتماد : اسب ستارخان بی سوار برگشت
- قدس : منشاء دین چیست ؟
- سَبَّحان : نگاهی به رویدادهای مهم ایران و جهان در سال 1382

26 محرم 1425 | سه شنبه 26 اسفند 1382 | 16 مارس 2004 | 508 - شماره روزنامه
<http://www.etemaad.com/aspClinets/start.asp>

گذر از کوچه پس کوچه های موزه سینما اسب ستارخان بی سوار برگشت

گردشی دیگر در موزه و تماشای نقشه تهران در دهه 50، همراه با نحوه توزیع جمعیت و
 سینماها که بر دیواری نصب شده، کنار آن تصاویری از موسسان قدیمی سینماهای تهران

آمده که در میان آنها عکس یک خانم هم دیده می شود! پری آقا با بیان موسس سینما تئاتر پری، که پسرش الکساندر در زمینه دوبلاژ فعال بوده و یکی از افرادی است که در ایتالیا فیلم های ایرانی را دوبله می کرد. در میان این تصاویر عکس هم از مرتضی صادقپور قرار گرفته، انتظامی به او اشاره می کند و می گوید: «حتما پسرانش را به خاطر دارید، ایرج و منوچهر صادقپور. ایرج فیلمبردار خیلی خوبی بود. پدر آنها مرتضی صادقپور مغازه کفش فروشی داشت، اما عاشق تئاتر بود. او در اول لاله زار دست راست یک سالن تئاتر راه انداخته بود، به نام تئاتر صادقپور که بعدها به نام گیتی معروف شد و بعدتر هم شد سالن سینما. صادقپور تحصیلاتی نداشت، نمایشنامه ها را شفاهی می گفت و یکی برایش می نوشت. خودش هم در رل های مختلف بازی می کرد. شاید از معدود مدیران تئاتر بود که پول هیچ کس را نخورد. حتی اگر یک پرده برایش بازی کرده بودی، پولت را می داد.»

از غرفه هایی که نمایشگر اسناد و مدارک سالن های سینما، جواز تاسیس، بازسازی ویتترین های سینماها، فیلم هایی که علاقه مندان جمع می کردند و حتی بر سر آنها معامله هایی هم انجام می شد، تجهیزات فنی، ویتترینی که به بدیع، از پایه گذاران لابراتوار و استودیو صدا در ایران بوده و فیلمبرداران پیشگام می گذریم و پس از گذر از همه اینها به غرفه یی می رسیم که دیگر یکسره به عزت الله انتظامی تعلق دارد، پشت ویتترین شیشه یی این غرفه می ایستیم، می گویم فقط و فقط شما بگویید. آقای بازیگر، با نگاهی که از عمق وجودش می آید، ابتدا نگاهی می کند به تک تک یادگارهایی که هر کدام نشانه یی است از سال ها بودن و ماندن و بعد برایمان می گوید: «شاید جزو اولین کسانی بودم که هر چه در خانه داشتم به موزه دادم، به همان جایی که الان انبار موزه است، در کوچه پیرنای خیابان لاله زار. خیلی دوست داشتم این مکان بر پا شود.

الان دیگر سال هاست که بازنشسته شده ام. گاهی شاید یک فیلم بازی کنم، بنیه ام هم که اجازه کار در مجموعه های تلویزیونی را نمی دهد، برای همین دلم می خواهد بیشتر وقتم را در اینجا بگذرانم، برخورد با آن چه در این موزه است، خاطرات را در من زنده می کند. نسل آینده هم با دیدن این یادگاری ها به احترام و ارزش و قداست این هنر بیشتر پی می برد و می فهمند ما با چه مشکلاتی روبرو بودیم اما تعهد داشتیم تا هنر پاک و ناب انسانی را عرضه کنیم. این غرفه را هم که می بینید، یک جورهایی بیوگرافی بنده است. از کارهای تئاتری و پیش پرده خوانی شروع شده، آن عکس سیاه و سفید را ببینید، من هستم و علی نصیریان تصویری است از نسخه تلویزیونی فیلم گاو.» بعد به یادداشت کوچکی که کاغذ آن هم دیگر زرد شده اشاره می کند: «دست خط علی حاتمی است، فیلم حاجی واشنگتن را اگر دیده باشید، صحنه یی دارد که حاجی گوسفند قربانی می کند. علی در تمرین های این صحنه می گفت دلم می خواهد حاجی از پرده بیرون بزنند، زمان اجرا وقتی بازی ام را دید این

دست خط موفق باشی را روی تکه کاغذی نوشت و به دستم داد.» نظر قربانی که «مش حسن» فیلم گاو بر گردن گاوش آویخته بود، آفیش فیلم ستارخان به همراه قراردادش، تصویری از تئاتر «بنگاه تئاترال» آخرین نمایشی که انتظامی آن را کارگردانی کرده، بریده جراید فرنگی درباره فیلم گاو، اصل نقاشی آیدین آغداشلو از چهره انتظامی، کلاه سفیدی که در قیامت عشق به سرش می گذاشته، کلاه نمایش امیرارسلان و بالاخره جایزه هوگو نقره‌ای که انتظامی سال 1971 میلادی برای بازی در فیلم گاو از جشنواره شیکاگو دریافت کرد و از اولین جوایز بین‌المللی بود که به سینمای ایران و بازیگری ایران راه یافت.

بعد از گذشتن از غرفه‌های کوچکی مربوط به طراحی صحنه و لباس که حاوی چل‌گیس فیلم حسن کچل است و لباس اشراف زاده قاجار که در مجموعه هزار داستان استفاده شده و لباس امیرارسلان نامدار که محمدعلی فردین در فیلمی به همین نام برتن داشته، و نمونه‌ای از لباس رزمندگان ایرانی و چند نمونه دیگر مقابل غرفه کارگردان تاریخ نگار سینمای ایران قرار می‌گیریم. درست حدس زده‌اید به غرفه علی حاتمی رسیده‌ام، کارگردانی که اصالت و هویت ملی نشانه‌ی ماندگار و مستمر در آثارش بود. می‌دانم انتظامی با وجود تفاوت سن، احترام عجیبی برای حاتمی قایل بوده و هست. یادگارهای حاتمی را یک به یک از نظر می‌گذرانم و آرام و شمرده از او برایمان می‌گوید: «یکی از شاخصه‌های ارزشمند ادبی دیالوگ نویسی یگانه‌اش بود.

حاجی واشنگتن دنیایی از شعر است، یک کلام را نمی‌توانستی جا به جا کنی. از این فیلم خاطرات خیلی خوبی دارم. فیلمنامه حاجی واشنگتن را بر اساس مکاتبات 20 صفحه‌ای، کاردار سفارت هند نوشت. بعدها ناصرالدین شاه او را به خاطر اینکه کمی زبان فرانسه می‌داند، می‌فرستد ینگه دنیا، تا واسطه حکومت محمدرضا شاه هم او در ینگه دنیا می‌ماند. گویا آدم خاص و عجیبی بوده، همیشه لباس ایرانی می‌پوشیده و آداب و سنت ایرانی را کاملاً رعایت می‌کرده. حاتمی هیچ وقت فیلمنامه کامل به آدم نمی‌داد، او شب به شب صحنه‌های فردا را می‌نوشت و از زیر در اتاق هتل می‌فرستاد تو. صحنه قربانی کردن این فیلم به تمامی ایرانی بود. حیفم می‌آید که نتوانست تختی را تمام کند، مطمئنم اگر این فیلم را می‌ساخت دیگر این همه سوال در ذهن‌ها به وجود نمی‌آمد.»

انتظامی می‌گوید و ما فقط شنونده هستیم، می‌ترسم با حسی که در صدایش موج می‌زند، اگر حرفش را قطع کنم، دیگر تاب ادامه دادن نداشته باشد، او می‌گوید: «3 فیلمنامه داشت، حضرت محمد(ص)، آق‌بانو و گاردن پارتی که کمدی خیلی جاندار بود. حضرت محمد(ص) تنها سربالی بود که بعد از هزار داستان دلم می‌خواست در آن بازی کنم. همه نقش‌هایم در فیلم‌های حاتمی را خیلی دوست دارم کمال‌الملک، ستارخان. در فیلم ستارخان نقش «حیدر عمو اوغلی» را داشتم، آن صحنه هیچ وقت یادم نمی‌رود که اسب ستارخان بی‌سوار

برگشت و حیدر، سیلی بر گوش اسب زد و گفت سوارت کو، برایت سوار پیدا می کنم.» نگاهش را دنبال می کنم، به عرقچینی می رسم که علی حاتمی روزهای آخر در تمامی عکس هایی که از پشت صحنه تختی به یادگار ماند، بر سر دارد: «یک هفته قبل از مرگش، دوران 18، 19 سالگی تختی را فیلمبرداری می کردیم. تهیه کننده در شهرک سینمایی، خانه یی اجاره کرده بود و علی شب ها همان جا می ماند. یک روز سر صحنه صدایم کرد، رفتم نزدیک به دگمه پیراهنم اشاره کرد و گفت باید فلزی باشد چرا استخوانی است، عوضش کردند. من نقش پدر تختی را بازی می کردم که در جنوب تهران یخ سازی داشته و با کشیدن ریل راه آهن، یخ سازی اش خراب می شود و به هم می ریزد و بعد از آن مدام با یخ ها بازی می کند. همین صحنه ها را می گرفتیم که دوباره یک روز صدایم کرد گفت برو پیش دکتر و ازش بخواه دارویی به من بدهد که درد نکشم و بتوانم دو ماهه این فیلم را جمع کنم. به دکتر گفتم، گفت می توانم دارو بدهم اما دیگر فقط می خوابد و یارای کار کردن ندارد. علی روزهای آخر شده بود پوست و استخوان، فقط آب می خورد اما حواسش حسابی جمع بود.» انتظامی دیگر تاب نمی آورد، زیر لب زمزمه می کند که در اتاق منتظرمان می ماند و می رود. هنوز اما بخشهای بسیاری ماند، نمونه هایی از سر در سینماها، بخش دفاع مقدس که نام شهید آوینی را بر پیشانی دارد، تصاویری از فیلم هایش، دستخطی که برای ابراهیم حاتمی کیا نوشته، غرفه یی که اختصاص به ساموئل خاچیکیان فیلمساز دلهره و تعلیق ایرانی دارد، فیلمنامه توفان در شهر ما، عکس های صحنه و پشت صحنه، نمونه هایی از طراحی های صحنه و لباسی که توسط ولی الله خاکدان از پیشگامان این رشته در تئاتر و سینمای ایران انجام شده، نمونه های طراحی هزارستان و کمال الملک. تصاویری از تعدادی از بازیگران سینمای ایران که بر دیوار کنار هم آویخته شده اند، کتاب ها و نمونه هایی از کتاب هایی که درباره سینمای ایران چاپ شده، عکس های سیاه و سفیدی از بازیگران که اغلب در فیلم ها نقش مادر را بر عهده داشته اند، عکس ها اغلب متعلق به دوران به نسبت جوانی این بازیگران است.

در گوشه یی از تالار دوم، غرفه یی مربوط به جوایز کارگردان بلند آوازه ایران، عباس کیارستمی جای گرفته، پوسترها، جوایز، عکس از فیلمساز شهیر آکیرا کوروساوا در کنار کیارستمی، تابلوهای نقاشی که کوروساوا به کیارستمی هدیه کرده است. می گذریم به غرفه نویسندگان و منتقدان سینمایی می رسیم، تصاویری از جلد مجلات سینمایی و تنها نقدی که صادق هدایت تحت عنوان ملانصرالدین در بخارا نوشته است. غرفه یی بزرگ هم به جوایز ریز و درشت بین المللی و داخلی سینمای ایران تعلق دارد. این جوایز به صورت امانی به موزه سپرده شده و صاحبانش هر موقع بخواهند می توانند آنها را پس بگیرند. از تصاویر مسوولان سینمای بعد از انقلاب و نامه ها و مکاتباتی که بیشتر تعلق به سینمای امروز ما دارد عبور می کنیم و می رسیم به غرفه خانواده

مخملباف، عکس بزرگی از جمع خانوادگی آنها، نمونه‌یی از گبه‌یی که در فیلم گبه دیده ایم، به اضافه جوایز ریز و درشتی که آنها از جشنواره‌های مختلف دریافت کرده‌اند که آخرین آنها تعلق به کوچکترین دختر خانواده مخملباف حنا دارد.

پیش می‌آییم عکس‌هایی از فیلم‌های مستند، پوستر فیلم در ایرانی خارج از کشور و بالاخره دری که قرار است بازدید کنندگان را به بخش‌های جدید موزه راهنمایی کند. بخش دفاع مقدس، سینمای کودکان و نوجوانان، صداهای ماندگار، سهراب شهید ثالث و چهره پردازی. این غرفه‌ها 18 بهمن ماه یعنی چند روزی بعد از پرسه‌ما در موزه افتتاح شدند، که ندیدن آنها بهانه‌یی برای گزارش بعدی است.

با عزت الله انتظامی بعد از اتمام دیدار از موزه، از هر دری گفتیم و شنفتیم، حرف‌هایی که از زبان یک هنرمند تمام عیار بسیار شنیدنی است و در قالب گفت و گویی جداگانه شاید خواندنی‌تر.

و اما توضیح یک نکته در پایان بسیار ضروری است، و آن اینکه گزارشی که از نظرتان گذشت، تنها «گذری» بود از موزه سینما و محور، همانا همراهی با عزت الله انتظامی و شنیدن خاطرات او از دور و نزدیک سینمایی بود که صد سالگی اش را سال پیش جشن گرفتیم.

<http://www.gudsdaily.com/>

قدس

روزنامه صبح ایران سه شنبه ۲۶ اسفند ۱۳۸۲

در گفت و گو با حجة الاسلام علیرضا قائمی نیا عضو پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی قم بررسی شد:

منشا دین چیست؟

اشاره:

در عصر جدید هیچ چیز برای بشر راز آلودتر از دین نبوده است. اگر بشر دوره جدید، می‌خواست قدم در کرات آسمانی نهد و به راز ذرات ماده پی ببرد، به همین اندازه هم دین را عالم مجهول می‌دانست که باید کشف شود. از سوی دیگر، پیشرفت حیرت انگیز علوم، بشر را مغرور ساخته و او را بر روشها و ابزارهای علمی اش بیشتر مطمئن کرده بود. دلبستگی به این روشها و ابزارها تا بدان پایه رسید که بشر دوره مدرن به فکر افتاد آنها را در تحلیل و حلای دین بکار گیرد. بحث منشا دین یکی از مباحث کلام جدید است که در این اوضاع و احوال پای به عرصه دین پژوهی نهاد.

پرسش اصلی که برای بشر در مورد دین مطرح شد این بود که چگونه می‌توان با این روشها و ابزار علمی وجود دین را تبیین کرد دین از کجا آمده است آیا ادیان فعلی با ادیان بشر ابتدایی ارتباطی دارند

پاسخ این گونه سوالات در زمینه‌های مختلفی مانند روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی مطرح شده است که این امر خود موجب پیچیدگی بحث منشا دین شده و پرداختن به آن را دشوار

کرده.

برای آشنایی بیشتر با این بحث گفت و گویی را با حجة الاسلام والمسلمین علیرضا قائمی نیا پژوهشگر و سردبیر مجله ذهن انجام دادیم که تقدیم خوانندگان محترم می شود.

• به عنوان اولین سوال بفرمایید اساسا در بحث منشا دین، دین به چه معناست؟

•• در بحث منشا دین مراد از دین ادیانی هستند که به صورت فعلی در تاریخ رشد کردند یعنی مجموعه ایی از باورها، اعمال، اعتقادات، نمادها، اساطیر.

• مراد از منشا دین در مباحث دین پژوهی چیست؟

•• منشا دین دو معنای عمده دارد الف) منشا پیدایش دین: گاهی مراد از بحث منشا دین، این است که مجموعه های گوناگون، یعنی ادیان مختلف، چگونه به وجود آمده اند. ب) منشا دینداری: مراد از منشا دینداری این است که چه امری باعث شده است که مردم به دین باور داشته باشند به عبارت دیگر چرا مردم دیندار شده اند.

• از چه زمانی بحث منشا دین در عرصه دین پژوهی آغاز شد؟

•• بحث منشا دین به معنای جست و جو در علل عوامل روانی و یا اجتماعی پیدایش دین با صرف نظر از وجود خدا، در حقیقت محصول مدرنیته و عصر جدید است. آنچه پیش از عصر جدید در اذهان رسوخ داشت، این بود که دین امر خدایی است و تبیین دین باید براساس فرض وجود خدا انجام شود. اما عصر جدید که مدرنیته نام گرفت، عصر تحول در علوم طبیعی است. فیزیک با تحقیقات گالیه و نیوتن، پیشرفت شگفت آوری پیدا کرد. تحول سریع فیزیک اعجاب بسیاری از اندیشمندان و فلاسفه را برانگیخت. به طوری که فیزیک به صورت علم الگو و هنجار شناخت در سراسر دوران، نوین درآمد. دانشمندان سعی می کردند روش علوم طبیعی را در علوم انسانی نیز به کار ببرند. علمی مانند جامعه شناسی، روان کاوی و مردم شناسی، به روش خود به علوم طبیعی نظر داشتند.

دین در عصر جدید معضلی برای چنین علمی شد زیرا دین پدیده ای است که دارای ابعاد مختلفی مانند بعد روان شناختی، اجتماعی است. برای همین در زمینه خاصی مانند جامعه شناسی نمی توان تمام ابعاد دین را تحلیل کرد. پیدایش بحث منشا دین به همین دوران مربوط می شود. ظهور علم نوین برای تفکر مسیحی مشکلاتی را پدید آورد. شاید مهمترین پیامد ظهور علم نوین، به وجود خدا مربوط می شود. همین بحث موجب بروز بررسی علمی دین و مباحثی مانند منشا دین شد. شایان ذکر است رونق علم نوین و بروز کشفیات علمی، هیچ تاثیری بر مساله وجود خدا نداشته است علم نوین با کارهای نیوتن قوت گرفت. نیوتن فرد دینداری بود، اما قیل از نیوتن، کسانی مانند گالیه و کپرنیک، با جهان مسیحیت مناقشات داشتند. به قول استیس، اعتقادات خاصی که کلیسا در مواجهه با علوم نوین، مجبور بود از آنها چشم بپوشد، هیچ کدام برای دین ضروری نبودند. ولی بلافاصله بعد از ظهور علم نوین، موج عظیمی از شک گرایی دینی به وجود آمد.

ظهور شکاکیت به دنبال علم نوین رابطه منطقی با این علم نداشت. یعنی علم نوین به هیچ وجه نمی توانست با اعتقادات دینی به معارضة برخیزد ولی علت های روانی عمیقی در پیدایش شکاکیت دخیل بوده اند بررسی این علل روانی، امری بسیار پیچیده و مشکل است که در جای خود باید بدان پرداخت، ولی روش خاصی در بررسی دین میان روان شناسان و جامعه شناسان و مردم شناسان، رونق یافت که بررسی علمی آن نام گرفت. ویژگی این روش، تلاش در تبیین دین بدون توسل به پیش فرضی فلسفی و غیر علمی درباره دین است.

• چه انتقاداتی بر این نظریه (بررسی علمی دین) وارد است؟

•• در این باب به دو نکته می توان اشاره کرد یکی این که هیچ علمی نمی تواند با وجود خدا به معارضة برخیزد، زیرا بحث در مورد وجود خدا بحثی فلسفی و کلامی است که از قلمرو علوم بیرون است. دانشمندان آنجا که به بحث در وجود خدا می پردازند و یا به ارتباط وجود خدا با نظراتشان توجه می کنند، از قلمرو رشته خود خارج می شوند. در واقع، دانشمندان در نظریاتشان پیش فرضهای فلسفی وارد می سازند و در تحقیقات خود به رد عناصر اصلی دین می رسند. آنچه وجود خدا با آن متعارض است، همین پیش فرضهای فلسفی است، نه صرفاً بررسی علمی پس این دانشمندان از همان ابتدا پیش فرضی نادرست درباره دین دارند. آنها فرض می کنند که دین را صرفاً باید با پدیده های علمی تبیین کرد. خود این پیش فرض، اصلی علمی نیست، بلکه پیش فرضی فلسفی است که نیاز به اثبات دارد آنها علاوه بر این پیش فرض، پیش فرضهای فلسفی دیگری را نیز در نظریات خود دخالت می دهند.

نکته دوم این که دانشمند در هر رشته ای تنها می تواند پدیده ها را توصیف کند و در قلمرو علم خود به تحلیل و تبیین آنها بپردازد. به عنوان مثال، روان شناس می تواند پدیده های روانی، مانند عقده های سرکوب شده یا ترس را توصیف کرده و به تحلیل آنها بپردازد. از کجا پدید آمده اند چه تاثیری در روان و زندگی انسان دارند روان شناس دین هم تنها می تواند به تاثیر پدیده دین در امور روانی، مانند غرایز، عقده ها، شادی، ترس بپردازد اما مثلاً چگونه می تواند نتیجه بگیرد که منشا دین، عقده های سرکوب شده و یا ترس از طبیعت است رابطه ای منطقی میان توصیف این گونه امور و آن نتیجه وجود ندارد.

برخی از جامعه شناسان گفته اند: عوامل اجتماعی باعث پیدایش باورهای خاصی می شوند و نتیجه گرفته اند منشا دین باید عوامل اجتماعی خاصی باشد چگونه می توان از این که برخی عوامل اجتماعی موجب پیدایش باورهای خاصی می شوند، نتیجه گرفت که منشا دین عوامل اجتماعی است، نه خدا انتقال از مرحله توصیف که کار روش علمی است، به اظهارنظری درباره وجود خدا و یا درباره منشا دین، نوعی مغالطه است. در یک سیر منطقی، نمی توان از این برخی امور باطل باورهای خاصی را ایجاد می کنند، نتیجه گرفت که منشا دین امری باطل است.

به طور خلاصه، درباره روش علمی در بررسی دین می توان گفت، چنانکه طرفداران این روش ادعا می کنند این روش، روش علمی صرف نیست، بلکه عناصری فلسفی و غیر علمی به معنای مصطلح نیز در آنها وجود دارد و همین امر موجب شده است که این نظریات در برابر هجوم انتقادات قرار گیرند. روش علمی هیچگاه نمی تواند از مرحله توصیف به نظریه ای درباره منشا دین راه یابد.

• همانطور که در ابتدا اشاره کردید در مباحث منشا دین دو بحث مطرح می شود الف) منشا پیدایش دین ب) منشا دینداری آیا این دو با یکدیگر در ارتباط هستند یا این که غیر از یکدیگر می باشند؟

•• در نگاه اول این دو موضوع کاملاً متفاوت می نمایند ولی پاسخ دقیق این سوال در گرو پیش فرضی است که شخص راجع به وجود خدا و دخیل بودن این وجود در پیدایش ادیان دارد. اگر نظریه پردازی، وجود خدا را نپذیرد، در این صورت نخست تبیینی برای دینداری ارایه می دهد یعنی عاملی روانی و یا اجتماعی را بر می شمرد که موجب شده است انسانها به وجود خدا باور داشته باشند. سپس از طریق این باور، پیدایش ادیان را نیز تبیین می کند به عبارت دیگر روشن می سازد که چه عاملی باعث شد این باور شکل دینی را در حیات بشر به خود بگیرد. بنابراین در این گونه نظریات منشا دینداری همان منشا پیدایش دین است با این تفاوت که امر روانی و یا اجتماعی ابتدا منشا دینداری می شود و سپس توسط آن، منشا پیدایش دین نیز می شود.

اما اگر پیش فرض نظریه پرداز، وجود خدا بود و خدا را منشا پیدایش دین دانست در این صورت منشا پیدایش دین غیر از منشا دینداری است. در این حالت منشا پیدایش دین خدا است ولی مثلاً امر روانی موجب شده است که انسان ها دین را بپذیرند.

خلاصه این که، اگر پیش فرض نظریه پرداز، الحادی باشد، منشا دین، همان منشا دینداری می شود، ولی اگر پیش فرض خداگرایانه باشد منشا پیدایش دین، غیر از منشا دینداری خواهد بود.

• ممکن است گفته شود منشا هر چیزی خداست پس چه تفاوتی در این امر میان دین و سایر امور وجود دارد؟

•• پاسخ این سوال به دو کاربرد مختلف واژه منشا مربوط می شود. خدا به عنوان مثال، منشا جهان است به این معنا که علت فاعلی آفرینش جهان است. مراد از منشا در این مورد، منشا در تکوین

است، ولی وقتی گفته می شود منشا دین خدا است، به این معنا نیست که خداوند همچنان که پیدایش جهان را اراده کرد و جهان هم متحقق شد، دین را اراده کرد و دین هم تحقق یافت و به بقای خود ادامه داد، بلکه مراد این است که خداوند برای هدایت بشر، ادیان را طرح کرد و امور دیگری از قبیل امور روانی و جامعه شناختی و تاریخی هم منشا دینداری بوده است.

• در باب منشا دین چه نظراتی ارایه شده است این نظریات چه ویژگیهایی دارند.

•• نظریاتی که درباره منشا دین ارایه شده است به دو دسته کلی تقسیم می شود: نظریات الحادی و نظریات خداگرایانه. ویژگی اصلی نظریات الحادی این است که برای دین منشایی فوق طبیعی قایل نیست بلکه دین را صرفاً براساس امور روان شناختی و یا جامعه شناختی تبیین می کند. از این جهت نظریات الحادی دو دسته اند: الف) نظریات جامعه شناختی: طبق این نظریات دین به گروه و جامعه تعلق دارد و دین و دینداری فردی از سرچشمه های اجتماعی مایه می گیرد. به عبارت دیگر نفس جامعه به دلایلی موجب دینداری افراد می شود و ادیان محصول همین دینداری است.

ب) نظریات روان شناختی: دین بنابر نظریات روان شناختی امری فردی است که منشا آن را در درون افراد باید جست مانند سرکوب شدن غرایز و یا ترس از طبیعت. البته سرکوب غرایز اگرچه به دست جامعه صورت گیرد، ولی اثرات روانی سرکوب شدن غرایز، بنا به نظریات روان شناختی، موجب پدید آمدن باورهای دینی در انسان ها می شود. لذا گرچه جامعه عامل بعید در پیدایش این باورها است. ولی جامعه به واسطه سرکوب کردن غرایز، عوامل روانی برای باورها پدید می آورد. از این رو از نظر عامل قریب، اثر روانی سرکوب شدن غرایز، پیدایش این باورها محسوب می شوند. نظریات روان شناختی هم دو دسته اند: نظریات عاطفه گرایانه و نظریات عقل گرایانه.

نظریات عاطفه گرایانه، ریشه های دین را در جنبه عاطفی ماهیت بشری دنبال می کنند. مانند نظریه فروید، که بنابر آن منشا دین غرایز سرکوب شده و یا ترس از طبیعت است.

نظریات عقل گرایانه، دین را محصول گرایش بیشتر به شناخت جهان و تاملات عقلانی اش، و میل او به نتیجه گیری از این تاملات می دانند. به عبارت دیگر، این نظریات دین را محصول محاسبات عقلانی بشر می دانند مانند نظریات اگوست کنت نظریات الحادی درباره منشا دین دو ویژگی مهم دارند: یکی این که تکامل گرا هستند یعنی حالت ساده ای برای ادیان در نظر می گیرند و آن را بر اساس عاملی روانی و یا جامعه شناختی تبیین می کنند و سپس ادیان پیچیده را حالت تکامل یافته آن دین ساده می دانند. به عنوان مثال، برخی ساده ترین دین را توتمیسم می دانند. به این جهت نظریات الحادی را نظریات تکامل گرایانه نیز می گویند دوم این که این نظریات عدم وجود خدا را به عنوان پیش فرض دارند. هیچ یک از این نظریات دلیلی برای عدم وجود خدا ندارند، ولی سعی می کنند با تبیین روان شناختی و یا جامعه شناختی، دین را رد کنند، ولی در حقیقت به این پیش فرض نادرست مبنی هستند که برای دین منشایی باطل بتراشند.

نظریات خداگرایانه نظریاتی هستند که بر این پیش فرض استوارند که منشا دین خدا است. البته مراد از پیش فرض این نیست که بدون دلیل این امر را پذیرفته اند ولی در بیان منشا دین به آن دلایل معمولاً پرداخته نمی شود. نظریات خداگرایانه باید تبیینی هم برای دینداری داشته باشند. دین پدیده ای نیست که بیرون از ایمان و دینداری اشخاص باشد. دین شیئی فیزیکی نیست که بدون ایمان و دینداری باشد. لاقلاً باید فردی به آن ایمان داشته باشد تا بگوییم این دین وجود دارد و یا در گذشته کسانی به آن ایمان داشته باشند تا بگوییم این دین وجود داشته است. از این رو نظریات خداگرایانه باید تبیینی برای دینداری نیز داشته باشند. یعنی روشن سازند که چرا انسان ها دیندار هستند.

• در میان دین پژوهان کشور ما این مبحث (منشا دین) از چه زمانی مطرح شد و اساساً در این زمینه چه نظراتی دارند؟

•• قبل از انقلاب برای دین پژوهان ما این موضوع مطرح بوده شاید اولین کسی که این بحث را مطرح کرد استاد شهید مطهری باشد. ایشان در کتاب فطرت در نقد پاره ای از آرای مارکسیست ها به این موضوع پرداخته در واقع بحث ایشان دو سرچشمه دارد یکی سرچشمه قرآنی که همان بحث فطرت است که تا حدی در تفسیر میزان مطرح شده بود سرچشمه دیگر نقد دیدگاه های مارکسیستی در باب منشا دین است محصول این دو کتاب فطرت شد و ایشان نظریه فطرت را مطرح کردند. بعد از ایشان بحث منشا دین به عنوان یک بحث مستقل از سوی دین پژوهان کشور دنبال نشد.

• علت این امر در چیست؟

•• پرونده بحث منشا دین به مقدار زیادی در جهان اسلام مختومه است چرا که در اسلام طبیعتاً دیدگاه الحادی پذیرفته نمی شود و فقط بحث بر سر منشا دینداری باقی می ماند که این موضوع نیز تفاوتی در بحث های مهم دیگر کلام جدید ایجاد نمی کند لذا این بحث چندان در جهان اسلام رشد نکرد.

<http://www.sobhannewspaper.com/> دوشنبه 25 اسفند 1382

نگاهی به رویدادهای مهم ایران و جهان در سال 1382 هاشم کرونی قسمت اول - بهار 82

مامان... مامان... من لباس نو می‌خوام... مامان... ماهی گلی هم می‌خوام... بابا جون برای من کفش تازه می‌گیری... سفره هفت سین بزرگ می‌خوام... این روزها در گوشه و کنار شهر که قدم بزنی از این جمله‌ها به وفور می‌شنوی همه از پیر و جوان و خرد و کلان آماده تحویل سال تازه هستند. نگاه که می‌کنی این سالها خیلی زود می‌گذرند انگار همین دیروز بود که سال 1381 نفس‌های آخرش را کشید و سال گوسفند تحویل شد. انگار همین دیروز بود که تابستان 82 از راه رسید و راجع به اوقات فراغت نوشتیم. انگار همین دیروز بود که مهر مدارس آغاز شد و انگار همین دیروز یلدا بود. حالا زودتر از آنکه سال 1382 به پایان برسد و سال میمون آغاز شود به بازخوانی رویدادهای ایران و جهان در این سال به نقل از آرشیو سبجان می‌پردازیم.

فروردین 1382

16 فروردین: آیت... هاشمی رفسنجانی: خطر آمریکا بیشتر از خطر صدام است

-بیش از یک میلیون مسافر نوروزی تعطیلات خود را در شیراز گذراندند.

-حدود شش هزار تخلف رانندگی در روز 13 فروردین امسال روی داد.

17 فروردین: سربازان انگلیسی همچنان خانه‌های مردم فاو را منفجر می‌کنند

-سردار انصاری: تخلفات رانندگی در کشور 43 درصد افزایش داشته است.

18 فروردین، کروی: دموکراسی با بمب و موشک برقرار نمی‌شود.

-خاتمی: روند اطمینان بخش کنونی در بخش اقتصادی تداوم می‌یابد

20 فروردین: رییس سازمان سنجش: آزمون سراسری تغییر می‌کند.

21 فروردین: خاتمی: جمهوری اسلامی یک کل واحد است که تفکیک شدنی نیست

-غارت و هرج و مرج شهر بغداد را فراگرفت.

23 فروردین: مقام معظم رهبری: آیا برای آزادی یک ملت بر سر او آتش می‌ریزند؟

-آیت... حائری: آمریکا می‌خواهد اسرائیل را ابر قدرت منطقه کند.

24 فروردین، استاندار فارس: وضعیت پروژه‌ها در استان نسبت به سال گذشته افت داشته است.

25 فروردین: محاصره منزل آیت... سیستانی در نجف

-میردامادی: مقولات مهم سیاست خارجی را نمی‌توان به رفراندوم گذاشت

26 فروردین: ورود به پارک ملی بمو ممنوع شد.

27 فروردین: عضو کمیسیون اجتماعی و لغو استخدام رسم مخالف قانون امور استخدامی کشور است

28 فروردین، میردامادی: تسخیر سفارت آمریکا جزو افتخارات ماست

-کلینتون شديدا از سياست خارجي پوشش انتقاد کرد

30 فروردین، خاتمی: نیروهای مسلح ایران آماده مقابله با هر گونه تجاوزی هستند

31 فروردین: هزار سمنند جایگزین تاکسی‌های فرسوده شیراز می‌شوند.

اردیبهشت

1 اردیبهشت، شهردار شیراز: علاقه‌مندم هماهنگ با شورا حرکت کنم

2 اردیبهشت: بهترین زمینه برای وقف، مسایل جوانان است.

4 اردیبهشت: دولت و مجلس مشکلات فرهنگی را بررسی می‌کند.

6 اردیبهشت، نماینده ولی فقیه در سپاه فارس: نهضت خدمت رسانی موجب افزایش کارآمدی نظام است

7 اردیبهشت، سازگار نژاد: ایمان ندارم آنچه غربی‌ها به عنوان دموکراسی تعقیب می‌کنند صادقانه باشد.

-سربازان می‌توانند در دانشگاه‌ها تحصیل کنند.

8 اردیبهشت: 67 درصد منتخبان شوراهای شهر و روستا از خانواده شهدا هستند.

-معاون راهنمایی و رانندگی فارس: میل به اجرای مقررات افزایش پیدا کرده است.

9 اردیبهشت: هیچ چیزی به جز حق الزحمه به حق التدریسی‌ها تعلق نمی‌گیرد.

-قالیباغ: مردم هرگز از انقلاب روی گردان نخواهند شد.

10 اردیبهشت: چمران رییس شورای اسلامی شهر تهران شد.

-محبیان: آمریکا در عراق در برابر توده‌های مردم قرار خواهد گرفت.

11 اردیبهشت: شهردار تهران در جلسات کابینه شرکت نمی‌کند.

رجبی: روز شیراز وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف عالیه است.

14 اردیبهشت، طاهری رییس آموزش و پرورش فارس در جمع متحصنان: اگر مطالباتتان را ندادند، مرا محاکمه کنید.

-استاندار فارس خطاب به جوانان: ما مدیران دلخواه شما نیستیم.

-احمدی نژاد شهردار تهران شد

-سردار علیرضا بیگی به عنوان فرمانده انتظامی فارس معرفی شد

15 اردیبهشت: دکتر خدادوست، جوانان سرمایه‌های ملی ما هستند.

-وزیر اقتصاد: برخی اختیارات دولت به شوراها واگذار می‌شود.

-کروبی: به مشکلات کارگران و معلمان توجه شود.

17 اردیبهشت: 2 میلیون معتاد در کشور وجود دارد.

-مدیر کل بهزیستی: برای جمع‌آوری زنان خیابانی 150 میلیون تومان اختصاص داده شده است

-بیش از 2 هزار میلیارد ریال کالای قاچاق کشف شد.

18 اردیبهشت: طه هاشمی: باید زمینه رشد مطبوعات مستقل ایجاد شود.

-گزارش هیات تحقیق و تفحص مجلس از صدا و سیما منتشر شد.

-تاجیک: استراتژی کلان آمریکا محدود به عراق نمی‌شود.

20 اردیبهشت: 22 کیلومتر قطار شهری شیراز زیر زمینی خواهد بود

-کروبی: مخالفت با آزادی بیان معلول انحصارطلبی است

-لاریجانی: چتر سیاست را از عرصه فرهنگ و هنر کنار بکشید.

-امام جمعه موقت شیراز: تمام مشکل اشتغال برگردان دولت نیست.

21 اردیبهشت: نماینده کرج، مشکل اصلی فرهنگیان تنزل جایگاه اجتماعی آنان است.

-متهمان ملی - مذهبی به 4 تا 11 سال حبس محکوم شدند

-بالاترین میزان رشد مصرف انرژی در جهان متعلق به ایران است.

22 اردیبهشت، سخنگوی شورای شهر شیراز: انتخاب شهردار در حضور رسانه‌ها انجام می‌شود.

- کروبی: تحقیق و تفحص از صدا و سیما از ابتدا با تنش همراه بود.
- بزرگترین پالایشگاه گاز دنیا در عسلویه ساخته می‌شود
- 23اردیبهشت: معاون استاندار فارس خواستار کاهش همایش‌های غیر مفید در استان شد
- رییس سازمان مدیریت و برنامه ریزی: بنزین لیتری 1800 ریال یکی از گزینه‌های پیشنهادی است.
- رییس قوه قضاییه: خون شهدا حکومت ظالمان را سرنگون می‌کند.
- 24اردیبهشت: رجا شهردار شیراز شد
- خاتمی از لبنان دیدار کرد.
- میراث 500 ساله فارس به مرز نابودی رسیده است
- محمدرضا خاتمی: مجلس خواستار اجرای قانون برای حل مشکل رییس جمهور است.
- 25اردیبهشت، خاتمی: اختلاف‌های ایران و آمریکا ریشه‌ای است.
- سالیانه چهار میلیارد دلار کالا از طریق اسکله‌های غیر مجاز وارد کشور می‌شود.
- 27اردیبهشت، همافر: فستیوال بین المللی فیلم در شیراز برگزار می‌شود.
- امامی کاشانی: وحدت کشور را به هم نزنید.
- امام جمعه شیراز: راه انداختن جنجال علیه شورای نگهبان مشکلی را حل نمی‌کند
- 28اردیبهشت، خاتمی: متاسفانه حقوق بشر ابزار سلطه شده است.
- سخنگوی قوه قضاییه: نهادی برای کنترل ثروت مسئولان عالی کشور سازماندهی شده است.
- مدیران حق گفتگو با رسانه‌های خارجی را ندارند.
- 30اردیبهشت، رهبر انقلاب: اکنون نهضت عظیم بیداری اسلامی آغاز شده است.
- مجید انصاری: منتظر معجزه دولت، مجلس و مجمع نباشید.
- رییس قوه قضاییه: برای رسیدن به کمال مطلوب در آغاز راه هستیم.
- 31اردیبهشت: با طرح استانی شدن انتخابات مخالفم
- وزیر پست: تلفن همراه در ماههای آینده با سرعت بیشتری واگذار می‌شود.
- آصفی: برنامه‌ای برای مذاکره با آمریکا نداریم.
- 1خرداد: طرح استانی شدن انتخابات تصویب شد.
- 3خرداد، وزیر تعاون: امسال باید 78 هزار فرصت شغلی ایجاد شود.
- 4خرداد، حداد عادل: به آینده جریان اصلاحات خوشبین نیستیم.
- این هفته شیراز پذیرای آیت ... شاهرودی است
- 5خرداد، کروبی: رییس جمهور، اصطلاحات آمریکایی نمی‌خواهد
- واردات خودرو از دو هفته دیگر آغاز می‌شود.
- 6خرداد، یوسفیان: اصلاح طلبان به فکر بازسازی خود هستند.
- فرمانداری شهرستان فراشبند افتتاح شد.
- 7خرداد، آیت ... حائری: قوه قضاییه مستقل است و نباید تسلیم جو سازیها شود
- 8خرداد، مقام معظم رهبری: اختلاف نظرها نباید به مقابله و تخاصم تبدیل شوند.
- 10خرداد، آیت ... حائری: گسترش سیستم دولتی ضرر دارد.
- شورای حل اختلاف عشایر در فارس ایجاد شد.
- 11خرداد، سخن گوی دولت: با توجه به رایزنی‌های انجام شده لوایح ریاست جمهوری تصویب می‌شود.
- استاندار فارس: نهادهای مردمی نشانه فرزاندگی جامعه است.
- 12خرداد: آیت ... حائری: نماز جمعه را نقد کنید.

- 13 خرداد، کروی: امام همواره وحدت را توصیه می کردند.
- منتجب نیا: مردم اشتباهات مسئولین را به پای نظام نمی گذارند.
- 17 خرداد: رهبر انقلاب، حمله به ایران به معنای خودکشی است
- خاتمی: اصلاحات باید در جهت عدالت حرکت کند.
- بودجه گرد شگری فارس امسال 43 درصد رشد داشته است.
- 18 خرداد، کریمی مشاور استان فارس: تشکلهای غیر دولتی باید از فساد دولت جلوگیری کنند.
- 19 خرداد، دبیر کل ستاد مبارزه با مواد مخدر: در کاهش تقاضا ده سال از دنیا عقب هستیم.
- استاد دانشگاه شیراز: دارند، میراث کشورمان را غارت می کنند.
- 20 خرداد، خاتمی: معنا ندارد کسانی با هر نام جلوی آزادی را بگیرند.
- 21 خرداد، توکلی: گرانی های اخیر از نظر اقتصادی، سیاسی و امنیتی قابل دفاع نیست.
- 22 خرداد، خاتمی: درباره گرانی ها با مردم سخن خواهیم گفت
- تبلیغات برای کالاهای قاچا ممنوع شد.
- 24 خرداد: تابستان نرسیده، قطع آب آغاز شد.
- 25 خرداد، فرماندار شیراز: با افزایش قیمت نان مخالف هستیم.
- نرخ بیکاری در استان فارس به زیر 13 درصد رسید
- 26 خرداد، رفسنجانی: سیاست ها دفاعی است.
- 27 خرداد، آصفی: ایران هیچ پیش شرطی را برای مذاکره با هیچ کشور یا مجموعه ای نمی پذیرد.
- 28 خرداد، معاون فنی مرکز بهداشت فارس: 20 درصد از افراد جامعه پول نیازهای غذایی خود را ندارند
- 29 خرداد، خاتمی: به لحاظ سیاسی با حکومت آمریکا مشکل داریم.
- عبدالعزیز حکیم: ایران در امور داخلی ما دخالت نمی کند. 31 خرداد، آیت ا... حائری: مردم از گرانی ها ناراحت هستند. - مهندس رجا: باغ جهان نما و مسجد جامع عتیق را احیا خواهیم کرد.